

Till socialförsäkringsutskottet

Socialförsäkringsutskottet har den 9 oktober 1997 berett utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1997/98:16 Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik jämte motioner väckta med anledning av propositionen och övriga motioner som skall behandlas i ärendet, i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande motionerna 1997/98:Sf4 (m) yrkandena 7–9, 1997/98:Sf7 (c) yrkandena 4–6, 1997/98:Sf8 (fp) yrkande 8, 1997/98:Sf10 (mp) yrkandena 6, 16, 17 och 19, 1997/98:Sf11 (kd) yrkandena 11–13 och 18, 1997/98:Sf12 yrkandena 5 och 6, 1996/97:Sf217 (s), 1996/97:Sf625 (kd) yrkande 20 samt 1997/98:Sf622 (mp) yrkandena 6, 16, 17 och 19.

Inledning

De nu aktuella motionsyrkandena tar främst sikte på ett par avsnitt i propositionen, där regeringen inte lägger fram några förslag till riksdagen, utan redovisar sin bedömning i en rad frågor. Det gäller avsnitt 8 Språk och utbildning (prop. s. 56 ff.) och avsnitt 11 Särskilda insatser för nyanlända invandrare (prop. s. 75 ff.).

Det som regeringen underställt riksdagen för godkännande omfattar – förutom förslag till lagändring som inte berör utskottets verksamhetsområde och förslag om inrättande av ny myndighet för integrationspolitiken – förslag till mål och riktlinjer för integrationspolitiken (avsnitt 5.3). Det avsnittet behandlas inte i detta yttrande. Utskottet vill dock peka på att regeringen betonar bl.a. svenska språkets stora betydelse som kommunikationsmedel och förbindelselänk mellan människor. Regeringen anför (prop. s. 24):

För att kunna tillgodogöra sig sina rättigheter, fullgöra sina skyldigheter och vara likvärdig och medansvarig i samhället behöver alla kunskaper i svenska språket. En viktig uppgift för staten är därför att ge möjlighet för människor som inte har svenska som modersmål att lära sig språket. Att betona det svenska språkets betydelse står inte i konflikt med respekten för dem som har ett annat modersmål än svenska.

I det närmast följande avsnittet av propositionen, Konsekvenser och genomförande, konstaterar regeringen att modersmålsundervisningen, rätten till

tolkservice, svenskundervisning för invandrare (sfi) och andra åtgärder och rättigheter som tillkommit inom ramen för den nuvarande invandrapolitiken ligger fast (prop. s. 25).

Utskottets yttrande är indelat i några avsnitt ämnesvis allt efter innehållet i motionerna.

Behovet av undervisning i svenska

I motionerna 1997/98:Sf10 (mp) yrkande 16 och 1997/98:Sf622 (mp) yrkande 16 begärs ett uttalande av riksdagen om det som i motionerna anförts om *svenskundervisning för alla*. Motionärerna anser att även de människor som inte har rätt till asyl i Sverige eller har andra flyktingskäl samt deras anhöriga skall kunna erbjudas undervisning i svenska. Enligt motion 1996/97:Sf217 (s) – väckt under allmänna motionstiden förra året – utgör bristande svenskkunskaper inte sällan ett grundläggande hinder i rehabiliteringen för långtidssjukskrivna invandrare. Invandrare bör ha samma förutsättningar till rehabilitering under sjukskrivning som andra. Stora insatser, framhålls det i motion 1996/97:Sf625 (kd), måste göras för att bibringa föräldragenerationen invandrare goda kunskaper i svenska och om det svenska samhällets grundläggande normer och lagar (yrk. 20).

U t s k o t t e t delar motionärernas uppfattning om behovet och nödvändigheten av kunskaper i svenska för bl.a. de grupper av invandrare som berörs i motionerna. Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen tar upp frågan om samhällets insatser vid introduktionen för skyddsbehövande och vissa andra invandrare (s. 77). Insatserna skall bl.a. ge flyktingen tillräckliga svenskkunskaper samt förutsättningar för att bli delaktig i samhällslivet. När väl permanent uppehållstillstånd eller sådant tillfälligt uppehållstillstånd beviljats som ger rätt till folkbokföring i Sverige, är det kommunerna som skall svara för introduktionen i det svenska samhället.

Även nyanlända invandrades behov och stöd behandlas i propositionen (s. 75). Regeringen framhåller att behovet av svenskkunskaper särskilt bör uppmärksammas och att de nyinvandrade så snart som möjligt bör erbjudas sfi-undervisning enligt skollagen. Vidare erinrar regeringen om att rätten till utbildning i svenska för vuxna invandrare gäller alla oavsett på vilka grunder uppehållstillståndet har givits, förutsatt att uppehållstillståndet ger rätt till folkbokföring, och kvarstår oberoende av hur länge den invandrade har bott i Sverige (s. 59).

I propositionens avsnitt om introduktionen för skyddsbehövande (s. 79 ff.) erinrar regeringen om att stora delar av det som bör vara innehållet i introduktionsverksamheten redan regleras genom lagstiftning. Jämför lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Här föreskrivs att Invandrarverket i lämplig omfattning skall ge asylsökande sysselsättning genom att de får tillfälle att delta i bl.a. svenskundervisning. Regeringen anser att för vuxna bör sfi utgöra grunden i introduktionsprogrammet.

Utskottet erinrar om att varje kommun enligt skollagen (1985:1100) är skyldig att se till att sfi erbjuds dem som är bosatta i kommunen och som

saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge (13 kap. 3 och 6 §§).

Utskottet konstaterar att regeringen i förevarande proposition tämligen ingående redovisar åtgärder som enligt gällande ordning skall vidtas för att möta invandrades behov av kunskaper i svenska språket. Syftet med åtgärderna sammanfaller med vad motionärerna åsyftar med de nu behandlade yrkandena, som utskottet har uppfattat dem. Med hänvisning härtill och till vad utskottet i övrigt har anfört anser utskottet att socialförsäkringsutskottet bör avstyrka bifall till motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 16, 1996/97:Sf217, 1996/97:Sf625 yrkande 20 och 1997/98:Sf622 yrkande 16.

Svenskundervisningen för invandrare (sfi)

I tre motioner behandlas *uppläggningsen av sfi-undervisningen*. Enligt motion 1997/98:Sf7 (c) bör en rad krav ställas på undervisningen, såsom anpassning till elevernas olika behov och förkunskaper, varvning av praktik och studier och undervisning hela dagen (yrk. 4). Liknande synpunkter framförs i motionerna 1997/98:Sf10 (mp) yrkande 19 och 1997/98:Sf622 (mp) yrkande 19, där man framhåller vikten av anpassning av undervisningen till individernas förutsättningar. Vidare bör man i den uppsökande verksamheten nyttja invandrarorganisationerna och inte använda någon form av tvång, menar motionärerna.

U s k o t t e t vill peka på att regeringen i propositionen utförligt uppehåller sig vid sfi-undervisningsorganisation och innehåll (s. 60 och 84).

I avsnittet om introduktionsprogrammen framhålls det att svenskundervisningen bör utgöra grunden för introduktionsprogrammet. Undervisningen bör utgå från varje individs behov och förutsättningar och utformas med hänsyn till individens mål och till övriga moment i introduktionsprogrammet. Programmen för vuxna bör jämte sfi bl.a. innehålla praktik i den utsträckning som är möjlig.

Beträffande de invandrare som är bosatta i kommunen är det, som utskottet i det föregående har erinrat om, kommunens skyldighet att se till att sfi erbjuds dem som saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

I förordningen (1994:895) föreskrivs att undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året med uppehåll endast för semester. Vidare skall särskilt stöd ges till elever som har svårigheter med utbildningen. I den särskilda förordning som finns om kursplan för svenskundervisning för invandrare (SKOLFS 1994:28) påpekas att invandrare med mycket olika utbildningsbakgrund kommer till sfi. Analfabeter och lågutbildade har exempelvis andra behov av utbildning än högutbildade. Vid utformningen av utbildningen, föreskrivs det, skall hänsyn tas till de sinsemellan mycket olika målgrupperna.

Regeringen anför att pedagogik och undervisningsmetoder behöver utvecklas för att kvaliteten på undervisningen i svenska som andraspråk och sfi skall höjas. Regeringen beslutade i somras att Lärarhögskolan i Stockholm skall verka som ett nationellt centrum för svenska som andraspråk och sfi.

Av propositionen framgår att kommunerna tyvärr i mycket liten omfattning ägnat sig åt regelrätt uppsökande verksamhet. Detta har lett till att t.ex. en del anhöriginvandrare inte i ett tidigt skede blivit informerade om vilka möjligheter som finns att studera svenska eller att de först sent har insett behovet av kunskaper i svenska. Regeringen anser att varje kommun måste anstränga sig för att inom ramen för befintliga resurser se till att den formella rätten till undervisning i svenska också kan utnyttjas i praktiken. Regeringens bedömning är att undervisningsutbudet kan förbättras genom ökad samverkan mellan kommuner.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att de frågor och problem som berörs i de nu behandlade motionerna har uppmärksamats av regeringen. Utbildningsutskottet utgår från att regeringen även i fortsättningen uppmärksam samt följer utvecklingen. För egen del vill utskottet tillägga att det bör ankomma på kommunerna att själva finna lämpliga former för arbetet med den uppsökande verksamheten. Utskottet avvisar tanken på en central reglering av denna.

Med hänvisning till vad utbildningsutskottet här har anfört bör socialförsäkringsutskottet föreslå riksdagen att avslå motionerna 1997/98:Sf7 yrkande 4, 1997/98:Sf10 yrkande 19 och 1997/98:Sf622 yrkande 19.

I motion 1997/98:Sf11 (kd) föreslås att kommunerna skall erbjuda *sfi-undervisning inom två månader* från bosättningsdatumet. Vidare bör enligt motionärerna *undervisningen kunna köpas in från studieförbund och organisationer* (yrk. 11).

U t s k o t t e t konstaterar att regeringen tar upp frågan om väntetiden för sfi. Invandrarpolitiska kommittén har föreslagit att utbildning alltid skall erbjudas inom en månad. Regeringen menar att det naturligtvis är bra att undervisningen kommer i gång så snart som möjligt, men anser att kommitténs förslag kolliderar med kravet på att få väl sammansatta grupper och kompetenta lärare. I viss utsträckning, heter det i propositionen, kan dessa problem lösas med interkommunalt samarbete. I övrigt förordar regeringen flexibilitet och hänsyn till den enskilda individens situation. Med hänvisning här till och mot bakgrund av att väntetiden är kortare än en månad i hälften av landets kommuner finner regeringen inga skäl att föreslå en ändring av den nuvarande ordningen som innebär att väntetiden inte får överskrida tre månader. Utskottet delar regeringens uppfattning och anser inte att riksdagen skall uttala sig för en ändring.

När det sedan gäller möjligheterna för kommunerna att upphandla sfi från studieförbund m.fl. hänvisar utskottet till 13 kap. 9 § skollagen, där det anges att kommuner får uppdra åt andra att anordna sfi. Något uttalande av riksdagen i frågan är alltså inte påkallat. Det kan tilläggas att i 8 % av kommunerna organiseras sfi-verksamheten enligt en modell med både kommunal och annan anordnare. De övriga anordnare som i dessa fall förekommer är folkhögskola, AmUGruppen, studieförbund eller annan privat anordnare. Enbart annan anordnare förekommer i 6 % av kommunerna, och här är studieförbund den vanligaste anordnaren (Vem älskar sfi? Utvärdering av svenskundervisningen för invandrare – en utbildning mellan två stolar, Skolverkets rapport nr 131, april 1997).

Enligt motion 1997/98:Sf11 (kd) yrkande 18 måste det klart framgå att *godkänt betyg i sfi* innebär att den nytexaminerade verkligen har de kunskaper som krävs för att slussas vidare till arbetsmarknaden.

U t s k o t t e t vill fästa uppmärksamheten på att frågan om bedömning och betyg regleras tämligen utförligt i förordningen (SFS 1994:895) om svenskundervisning för invandrare. Där föreskrivs bl.a. att läraren vid betygssättningen skall utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen. Vidare skall läraren som stöd använda de betygs-kriterier som har fastställts för kursen av Statens skolverk. Betygs-kriterierna skall precisera vilka kunskaper enligt kursplanen som fordras för betyget Godkänd.

I den återopade rapporten om sfi från Skolverket behandlas frågan om bedömning av språkfärdighet och studieresultat. När verket genomförde sin utvärdering fanns inget nationellt prov i sfi till stöd för lärarnas bedömning av elevernas färdigheter. Problemet med avsaknad av bedömningsinstrument är emellertid avhjälpst sedan ett nationellt prov i sfi började användas från hösten 1996. Utvärderingen visar emellertid att den bedömning som görs i dag inte alltid är så tillförlitlig som man måste kräva. Mycket tyder på att elever med varierande grader av språkbehärskning bedöms som godkända, vilket naturligtvis, heter det i rapporten, bidragit till den misstro som avnämaren kan visa mot verksamheten. Utvärderarna anser därför att det är av stor vikt att följa hur kommunerna och utbildningsanordnarna använder det nationella provet för sfi. Provet ger även förutsättningar för en kontinuerlig uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Regeringen anser att arbetsförmedlingen skall utgå från att godkänt betyg i sfi är tillräckligt för att en person skall kunna ta del av arbetsförmedlingens insatser och åtgärder (prop. s. 92). Regeringen gör sin bedömning mot bakgrund av erfarenheter som visar att arbetsförmedlingen i sina utredningar inte i tillräcklig grad har tagit hänsyn till den information som redan finns om individens bakgrund samt att man inte alltid godtar att en sökande har tillräckliga kunskaper i svenska trots godkänd sfi-utbildning. Regeringen anser att det inte bör råda något tvivel om legitimiteten i betygssystemet för sfi.

Utskottet delar regeringens uppfattning och vill för egen del betona vikten av att de nationella proven används bl.a. för att möjliggöra en kontinuerlig och angelägen uppföljning och utvärdering.

Socialförsäkringsutskottet bör kunna utgå från att regeringen och berörda myndigheter noga följer utvecklingen av sfi-verksamheten i nu berört avseende. Med hänvisning härtill och till vad utbildningsutskottet har anfört i frågan bör socialförsäkringsutskottet avstyrka yrkande 18 i motion 1997/98:Sf11.

Skolans betydelse för integrationen allmänt

I motion 1997/98:Sf4 (m) krävs ett större utrymme än hittills för individers olika förutsättningar, behov och önskemål. Motionärerna hävdar att *fri-*

stående skolor med etnisk profil har bidragit till bättre studieresultat och att skolväsendet mår väl av olika skolor och varierande pedagogik. Riksdagen bör, föreslås det, som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av fristående skolor (yrk. 8). Folkpartiet anser i sin partimotion 1997/98:Sf8 att minoritetsgrupper som så önskar bör kunna bygga upp egna institutioner, t.ex. skolor. Att tillsammans verka för att *den egna kulturen och det egna språket* lever vidare ger självförtroende och främjar integrationen, anför motionärerna (yrk. 8).

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande.

Regeringen konstaterar att det förutom modersmålsundervisning som anordnas i det allmänna skolväsendet finns fristående skolor med inriktning på annat språk än svenska (prop. s. 62). De flesta av dessa skolor har en finsk eller arabisk/muslimsk inriktning, men det finns även skolor med engelsk, estnisk, fransk, hebreisk och tysk inriktning. Regeringen anser att det är viktigt att följa barns och ungdomars identitetsutveckling och hur tvåspråkighet utvecklas, bl.a. vad gäller hur elever väljer bland de alternativ som numera finns och vad som avgör deras val samt vad de fristående skolorna betyder för barnens modersmålsutveckling.

Genom beslut den 29 augusti 1996 uppdrog regeringen åt Skolverket att göra en kartläggning av fristående skolor med inriktning mot en avgränsad grupp inom det svenska samhället, att analysera de problem som kan vara förknippade med en sådan inriktning samt att föreslå åtgärder som syftar till att minska de eventuellt segregeringseffekterna och underlätta integrationen i det svenska samhället. Skolverket har som svar på regeringens uppdrag överlämnat rapporten *Barn mellan arv och framtid*, daterad den 29 september 1997 (dnr 97:810). Undersökningen har genomförts i huvudsak med hjälp av intervjuer på ett antal muslimska, kristna, sverigefinska, judiska och estniska skolor. Den har inte kunnat identifiera, heter det i rapporten, en så tydlig problembild att det skulle krävas någon omedelbar förändring av det regelverk som i dag styr skolan. De bestämmelser som reglerar kommunernas rätt till insyn i fristående skolor, och Skolverkets uppföljnings-, utvärderings- och tillsynsansvar, bör vara tillräckliga även framgent – om de brukas med förstånd och utifrån ett genomtänkt förhållningssätt, anser Skolverket.

Mot bakgrund av vad som i nu berört hänseende anförts i motion 1997/98:Sf8 vill utskottet peka på att regeringen ägnar ett särskilt avsnitt av propositionen åt ämnet kultur och religion. Regeringen framhåller hur invandrarnas egna kulturella aktiviteter utövade på andra språk eller på etnisk grund manifesterar den etniska och kulturella mångfalden i landet. Regeringen erinrar också om att den i den kulturpolitiska propositionen som behandlades av riksdagen för ett år sedan (prop. 1996/97:3, bet. KrU1, rskr. 129–132) framhöll att en viktig förutsättning för ökad tolerans och förståelse för de människor som bosatt sig i Sverige och deras respektive kulturarv är dels att det finns kunskap om mångfalden och variationen inom landet, dels att människor har trygghet och förankring i en egen kulturell identitet.

Utskottet anser, med hänvisning till det anförda, att inget av de båda nu behandlade motionsyrkandena bör föranleda något uttalande av riksdagen. Socialförsäkringsutskottet föreslås därför avstyrka bifall till dem.

I motion 1997/98:Sf4 (m) yrkande 9 föreslås att riksdagen skall uttala sig om invandrarföräldrarnas betydelse för skolarbetet. Den kommunala skolan, anför motionärerna, måste ytterligare utveckla metoder för att involvera *invandrarföräldrar i skolans arbete*.

U t s k o t t e t delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att skolan utnyttjar den resurs som invandrarbarnens föräldrar utgör. Det bör inte råda några delade meningar om att alla som är verksamma i skolan har mycket att lära genom fördjupade kontakter och samarbete med invandrarföräldrar. Det bör dock ankomma på de ansvariga i kommunen och på skolledningen att avgöra hur dessa föräldrar skall ta del av arbetet i skolan. Något uttalande av riksdagen härom eller någon nationell styrning av ifrågavarande verksamhet bör socialförsäkringsutskottet enligt utbildningsutskottets uppfattning inte medverka till. Yrkandet bör avstyrkas.

Enligt motionerna 1997/98:Sf10 (mp) yrkande 6 och 1997/98:Sf622 (mp) yrkande 6 har kanske skolan den viktigaste funktionen när det gäller att skapa ett mångkulturellt samhälle med tolerans och trygga människor. Ett sätt att *förebygga rasism och främlingsfientlighet* inom skolan är att läroplansarbetet genomsyras av ett interkulturellt synsätt. Det bör beredas plats för temadagar och besök utifrån. Hemspråkslärares status bör kunna höjas och möjligheterna att välja språk bör bli större, anser motionärerna.

U t s k o t t e t har vid flera tillfällen utförligt behandlat frågan om att motverka rasism och främlingsfientlighet i skolan. Vid behandlingen hösten 1993 av den dåvarande regeringens förslag till ny läroplan för grundskolan gjorde riksdagen på utskottets förslag ett uttalande om åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism. Ett enigt utskott begärde bl.a. att regeringen vid den slutliga utformningen av läroplanen skulle beakta vad utskottet framhåvt om skolans förpliktelser för att motverka främlingsfientlighet och rasism (bet. 1993/94:UbU1 s. 31 f., rskr. 82). I den sedermera fastställda läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) ägnas särskilda avsnitt åt ämnen som grundläggande värden samt förståelse och medmänsklighet. Det heter bl.a.:

Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

I proposition 1997/98:6 Förskoleklass och andra skollagsfrågor har regeringen lagt fram förslag om sådan ändring i skollagen (1985:1100) att det uttryckligen föreskrivs att den som verkar inom skolan aktivt skall motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Utbildningsutskottets behandling av propositionen, som pågår för närvarande, avses bli redovisad i betänkandet 1997/98:UbU5.

Utskottet vill i det här sammanhanget nämna att Skolkommittén i sitt delbetänkande Krock eller möte. Om den mångkulturella skolan (SOU 1996:143) utförligt diskuterar möjligheter och problem i den mångkulturella skolan samt vilka förändringar som kan gynna den pedagogiska utvecklingen.

Utskottet anser att syftet med de båda förevarande yrkandena i huvudsak är tillgodosett med vad utskottet har redovisat, varför socialförsäkringsutskottet bör avstyrka dem.

Det är enligt motion 1997/98:Sf11 (kd) alltför vanligt att elever mobbas på grund av sin etniska bakgrund. I motionen krävs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om *en tryggare förskola och skola* (yrk. 13). Motionärerna kan inte erbjuda någon patentlösning, men understryker vikten av att skolundervisningen tidigt inkluderar moral- och etikaspekter.

U t s k o t t e t hänvisar till vad utskottet i det närmast föregående anförde om föreskrifterna i Lpo 94 samt den pågående behandlingen av förslag om ändring i skollagen såvitt avser införande av bestämmelse för att motverka alla former av kränkande behandling.

I förevarande sammanhang vill utskottet peka på att nämnda proposition 1997/98:6 innefattar förslag om sådan reform av förskoleverksamheten att den sexårsverksamhet som bedrivs inom ramen för förskolan, enligt 15 § socialtjänstlagen, skall bilda en egen skolförform inom det offentliga skolväsendet. Denna skolförform skall benämnas förskoleklass. Regeringen föreslår att bestämmelserna om förskoleklass skall finnas i skollagen. Som redan framgått kommer utskottets ställningstagande till förslagen i den propositionen att redovisas i betänkande 1997/98:UbU5. En särskild kommitté, Barnomsorg och skola-kommittén, har i sitt delbetänkande Växa i lärande lagt fram ett förslag till läroplan för barn och unga 6–16 år (SOU 1997:21). Vad som i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet föreskrivs om t.ex. grundläggande värden, förståelse och medmänsklighet återfinns i den av kommittén föreslagna ”gemensamma” läroplanen.

Mot bakgrund av pågående förändringar när det gäller integration av förskola och skola samt med hänvisning till vad utskottet anförde om förslag från regeringen som för närvarande är föremål för riksdagens behandling föreslår utskottet att socialförsäkringsutskottet skall avstyrka förevarande motionsyrkande.

Frågan om *invandrades möjlighet till högre utbildning* tas upp i motion 1997/98:Sf7 (c) yrkande 6. Motionärerna konstaterar att den högre utbildningen är stängd för de invandrare som talar ett eller flera av världsspråken men inte engelska. Det föreslås i motionen att man skall öppna möjlighet för dem som vill att komplettera högre utbildning, om de kan t.ex. franska, spanska eller italienska.

U t s k o t t e t erinrar om att regler för tillträde till grundläggande högskoleutbildning återfinns i 8 kap. 3 och 4 §§ högskoleförordningen (SFS 1993:100). För den som har utländsk utbildning gäller närmare föreskrifter av Högskoleverket om grundläggande behörighet samt urval (HSVFS 1996:22). Här föreskrivs krav på kunskaper i engelska som motsvarar ett

fullföljt nationellt program i gymnasieskolan. Enligt bestämmelserna i högskoleförordningen får högskola besluta om dispens från något eller några av behörighetsvillkoren. Det skall härvid beaktas om den sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen utan att uppfylla behörighetsvillkoren (8 kap. 3 §).

Med hänvisning till gällande bestämmelser om tillträde till grundläggande högskoleutbildning och då utskottet inte är berett att förorda någon ändring i dessa, föreslår utskottet att socialförsäkringsutskottet avstyrker bifall till yrkandet.

Modersmålsundervisningen

Hemspråk för vissa elever, anför motionärerna i motion 1997/98:Sf4 (m), kan vara viktigt som ”inskolningsspråk” och bör därför i introduktionsskedet kunna anordnas av skolan. Motionärerna anser att hemspråksundervisning i större utsträckning bör vara de enskilda föräldrarnas ansvar och ske utanför skoltid (yrk. 7).

U t s k o t t e t vill först erinra om att regeringen, efter det att den informerat riksdagen om sin avsikt, har ersatt benämningen ”hemspråk” med benämningen ”modersmål” (prop. 1996/97:110, bet. UbU12). I propositionen beskrev regeringen utförligt läget beträffande *undervisningen i hemspråk/modersmål*. Det finns brister och råder förhållanden i verksamheten som gör att ifrågavarande undervisning skiljer sig från annan språkundervisning i skolan. Bland annat framgick det att det kan ligga problem i att förlägga undervisningen efter den ordinarie skoldagen och/eller till sen eftermiddagstid.

Modersmålsundervisningen finns nu reglerad i 2 kap. grundskoleförordningen (SFS 1994:1194, ändr. SFS 1997:599) och i 5 kap. gymnasieförordningen (SFS 1992:394, ändr. SFS 1997: 605).

Skolkommittén behandlar i sitt slutbetänkande – som helt nyligen har överlämnats till regeringen – bl.a. modersmålsundervisningen (SOU 1997:121). Kommittén menar att modersmålet, för den som har ett annat modersmål än svenska, bör få en helt ny ställning och jämföras med svenska som modersmål. Undervisningen bör integreras i den vanliga undervisningen och hanteras på samma sätt som all annan undervisning (s. 316).

Utskottet anser att riksdagen bör avslå yrkande 7 i motion 1997/98:Sf4 med hänvisning till den fortsatta hanteringen inom Regeringskansliet av Skolkommitténs förslag.

I motion 1997/98:Sf7 (c) föreslås att riksdagen skall uttala sig för en ordning med *check för modersmålsundervisning*. En ”modersmålscheck” bör kunna lösas in hos godkänd utbildningsanordnare, t.ex. studieförbund och invandrarorganisationer. Det bör ställas krav på kvalitet och behöriga lärare.

U t s k o t t e t avstyrkte ett liknande yrkande under förra riksmötet med hänvisning till vad Invandrapolitiska kommittén (SOU 1996:55) hade anfört om undervisning i modersmålet (hemspråk) och möjlighet att i vissa fall lösa in ett ekonomiskt bidrag hos godkänd utbildningsanordnare (bet. 1996/97:UbU6 s. 25). Regeringen har inte fört idén vidare i den nu behand-

lade propositionen. Utskottet, som hänvisar till vad i det föregående har sagts om Skolkommitténs förslag när det gäller modersmålsundervisningens organisation och den beredning av frågan inom Regeringskansliet som förväntas, föreslår att socialförsäkringsutskottet skall avstyrka bifall till yrkandet.

Vänsterpartiet begär i sin partimotion 1997/98:Sf12 att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om Skolverkets tillsyn över att kommunerna vid *fördelning av statsbidragen* behandlar modersmålsundervisningen i andra språk än svenska samt svenska som andraspråk på ett med övriga ämnen likvärdigt sätt (yrk. 5).

U t s k o t t e t utgår från att motionärerna åsyftar statens allmänna bidrag till kommuner och landsting.

Skolverket skall enligt sin instruktion verka för att de mål och riktlinjer förverkligas som riksdagen och regeringen har fastställt för verkets ansvarsområde. Skolverket har tillsyn över det offentliga skolväsendet. Utskottet vill inte förorda att – som utskottet har uppfattat yrkandet – det i Skolverkets tillsyn skall ingå att granska och bestämma hur kommunens resurser nyttjas. Yrkandet bör avslås av riksdagen.

I ett antal motioner yrkas om *rätt till modersmålsundervisning*. Enligt motion 1997/98:Sf12 (v) bör modersmålsstödet i förskolan vara ”lagreglerat på samma vis som inom grundskolan” (yrk. 6). Ett likartat yrkande framförs i motion 1997/98:Sf11 (kd) yrkande 12, där motionärerna kräver att det måste klart uttryckas att det är en rättighet för barn med utländsk bakgrund och en skyldighet för kommunerna att erbjuda modersmålsundervisning. Motionärerna finner det rimligt att modersmålsstödet lagregleras även i förskoleklass. I motionerna 1997/98:Sf10 (mp) och 1997/98:Sf622 (mp) slutligen framförs kravet att hemspråk skall vara en rättighet för alla som vill lära sig föräldrarnas modersmål (yrk. 17 i båda motionerna).

U t s k o t t e t, som i det föregående har haft anledning att peka på att modersmålsundervisningen är reglerad i både grundskoleförordningen och i gymnasieförordningen, vill i det här sammanhanget erinra om att det föreskrivs att elev skall få modersmålsundervisning om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven. Det förutsätts att eleven önskar få sådan undervisning och att han/hon, beträffande grundskolan, har grundläggande kunskaper i språket respektive, beträffande gymnasieskolan, har goda kunskaper i modersmålet (2 kap. 9 § grundskoleförordningen respektive 5 kap. 9 § gymnasieförordningen). Ifrågavarande verksamhet är alltså reglerad i förordning. Såvitt utskottet kan se är syftet med motionärernas önskemål beträffande reglering av modersmålsundervisning i ungdomsskolan tillgodosett genom gällande bestämmelser.

Som också har framgått i det föregående behandlas för närvarande i riksdagen förslag från regeringen att låta den nuvarande sexårsverksamheten inom förskolan bilda en egen skolform. Det skall vara obligatoriskt för kommunerna att anordna förskoleklass, men frivilligt för barnen att delta i verksamheten. Utskottet utgår från att regeringen, vid riksdagens bifall till nu aktuella förslag om förskolan, kommer att överväga huruvida föreskrifter

motsvarande dem som i dag gäller grundskolan beträffande t.ex. modersmålsundervisningen skall meddelas för skolformen förskoleklass.

Socialförsäkringsutskottet föreslås avstyrka motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 17, 1997/98:Sf11 yrkande 12, 1997/98:Sf12 yrkande 6 och 1997/98:Sf622 yrkande 17.

Stockholm den 30 oktober 1997

På utbildningsutskottets vägnar

Beatrice Ask

I beslutet har deltagit: Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Ingegerd Wärnersson (s), Rune Rydén (m), Agneta Lundberg (s), Andreas Carlgren (c), Torgny Danielsson (s), Ulf Melin (m), Tomas Eneroth (s), Britt-Marie Danestig (v), Majléne Westerlund Panke (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Nalin Baksi (s), Nils-Erik Söderqvist (s), Ola Ström (fp) och Tuve Skånberg (kd).

Avvikande meningar

1. Tuve Skånberg (kd) anför:

Behovet av undervisning i svenska

Jag anser att socialförsäkringsutskottet när det gäller frågan om *svenskundervisning för alla* skall ställa sig bakom förslaget i motion 1996/97:Sf625 yrkande 20 om ett uttalande av riksdagen om insatser för att ge föräldragenerationen av invandrare goda kunskaper i svenska. Detta är nödvändigt, om det skall lyckas att integrera invandrargrupperna enligt den målsättning som gäller, nämligen jämlikhet, valfrihet och samverkan. De övriga i det här sammanhanget aktuella motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 16, 1996/97:Sf217 och 1997/98:Sf622 yrkande 16 bör avstyrkas.

Sfi-undervisningen

Riksdagen bör bifalla kravet från Kristdemokraterna att kommunerna skall erbjuda *svenskundervisning inom två månader* från bosättningsdatum. Efter- som tillströmningen av elever i sfi-undervisningen kan variera kraftigt över tiden, anser jag det inte nödvändigt att kommunen alltid själv skall tillhandahålla undervisningsplatserna. *Undervisningen* skall alltså kunna *köpas in från studieförbund* och andra organisationer. Med det anförda föreslår jag att socialförsäkringsutskottet skall tillstyrka motion 1997/98:Sf11 yrkande 11.

Vidare vill jag förorda att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i samma motion yrkande 18 anförts om *godkänt betyg i sfi*. Det

förhåller sig utan tvekan så att det krävs en rejäl kvalitetshöjning på sfi-undervisningen, om arbetsförmedlingen skall kunna utgå från att godkänt betyg i sfi räcker för deltagande i dess insatser.

Skolans betydelse för integrationen allmänt

Socialförsäkringsutskottet bör enligt min uppfattning tillstyrka yrkande 13 i motion 1996/97:Sf11 med förslag om ett uttalande av riksdagen om *en tryggarbetsförskola*. Det kan inte tolereras att elever mobbas på grund av sin etniska bakgrund, vilket är alltför vanligt. Jag instämmer i vad motionärerna anför om att undervisningen på ett tidigt stadium bör inkludera moral- och etik-aspekter.

Modersmålsundervisningen

Jag anser beträffande *rätt till modersmålsundervisning*, i likhet med vad som föreslås i motion 1997/98:Sf11 yrkande 12, att det av centralt meddelade bestämmelser klart skall framgå att det är en rättighet för barn med utländsk bakgrund att erhålla och en skyldighet för kommunerna att erbjuda modersmålsundervisning. Denna reglering bör avse såväl grundskolan som den nya skolformen förskoleklass. Vad jag här har anført bör riksdagen med bifall till nämnda yrkande och med anledning av motionerna 1997/98:Sf10 yrkande17, 1997/98:Sf12 yrkande 6 och 1997/98:Sf622 yrkande 17 som sin mening ge regeringen till känna.

2. Andreas Carlgren (c) anför:

Sfi-undervisningen

Riksdagen bör med bifall till yrkande 4 i motion 1997/98:Sf7 och med anledning av motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 19 och 1997/98:Sf622 yrkande 19 uttala sig för att det bör ställas en rad krav på *sfi-undervisningens uppläggning*, i enlighet med vad som förordas i den förstnämnda motionen. Undervisningen bör vara fordrande och det bör finnas tydliga tidsgränser. Eleverna bör nivågrupperas, undervisningen bör varvas med praktik och kunna pågå hela dagen. Vidare bör i möjligaste mån barnomsorg och undervisning samlokaliseras.

Skolans betydelse för integrationen allmänt

Jag delar motionärernas uppfattning i motion 1997/98:Sf7 att det mer regeljärt borde kunna öppnas *en möjlighet för invandrare* med kunskaper i något annat av världsspråken än engelska *att komplettera högre utbildning*. Socialförsäkringsutskottet bör föreslå riksdagen att med bifall till yrkande 6 i motionen som sin mening ge regeringen detta till känna. Det generella kravet på kunskaper i engelska bör inte luckras upp, men det är olyckligt att invandrare med en kvalificerad utländsk utbildning på grund av rigorösa krav på engelska hindras från kompletterande högskolestudier i vissa ämnen.

Sfi-undervisningen

Beträffande *uppläggningsen av sfi-undervisningen* anser jag att riksdagen med bifall till motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 19 och 1997/98:Sf622 yrkande 19 samt med anledning av motion 1997/98:Sf7 yrkande 4 som sin mening bör ge regeringen till känna vad i de båda förstnämnda motionerna anförts om sfi-undervisningen. I ökad grad bör man anpassa undervisningen till varje individs förutsättningar. Den uppsökande verksamheten är viktig, och det är naturligt att man i den utnyttjar invandrarorganisationerna. Det föreslagna uttalandet av riksdagen bör även innefatta en begäran att regeringen vidtar åtgärder för att förbättra kvaliteten i hemspråklärarnas utbildning.

Skolans betydelse för integrationen allmänt

Socialförsäkringsutskottet bör, anser jag, tillstyrka motionerna 1997/98:Sf10 yrkande 6 och 1997/98:Sf622 yrkande 6 beträffande åtgärder i skolan för att *förebygga rasism och främlingsfientlighet*. Det är inte bara läroplansarbetet som bör genomsyras av ett interkulturellt synsätt, det gäller lika mycket läromedlen. Jag vill även peka på andra åtgärder som föreslås i motionerna, t.ex. temadagar och besök utifrån i skolan. Vidare bör hemspråklärarnas anställning vara densamma som för andra språklärare.

4. Beatrice Ask, Rune Rydén, Ulf Melin och Hans Hjortzberg-Nordlund (alla m) anför:

Skolans betydelse för integrationen allmänt

Socialförsäkringsutskottet bör föreslå riksdagen att med bifall till motion 1997/98:Sf4 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna vad i den förstnämnda motionen anförts om betydelsen av *fristående skolor*. Vi anser att skolan bättre än hittills måste ge utrymme för individers olika förutsättningar, behov och önskemål, och vi anser att elevers och föräldrars rätt att välja skola har pedagogisk betydelse. Skolväsendet mår väl av att det finns olika skolor med varierande pedagogik.

Vi föreslår att socialförsäkringsutskottet skall tillstyrka även yrkande 9 i motion 1997/98:Sf4 med förslag om ett uttalande av riksdagen om betydelsen av att *invandrarföräldrarna* medverkar i skolans arbete. De bör ges bättre information om den svenska skolans arbetssätt och om de värderingar som präglar skolans verksamhet.

Modersmålsundervisningen

Vi ansluter oss till uppfattningen i motion 1997/98:Sf4 yrkande 7 att *modersmålsundervisningen* i större utsträckning bör vara de enskilda föräldrarnas ansvar och att den bör ske utanför skoltid. Socialförsäkringsutskottet bör med hänvisning härtill tillstyrka yrkandet.

5. Beatrice Ask (m), Rune Rydén (m), Andreas Carlgren (c), Ulf Melin (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Ola Ström (fp) och Tuve Skånberg (kd) anför:

1997/98:UbU4y

Skolans betydelse för integrationen allmänt

Socialförsäkringsutskottet bör föreslå riksdagen att med bifall till motion 1997/98:Sf8 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna vad i den förstnämnda motionen anförts om skolans roll för integrationen. Det är särskilt viktigt att minoritetsgrupper ges möjligheter att tillsammans verka för att *den egna kulturen och det egna språket* lever vidare och blomstrar. Det kan ske genom att man bygger upp egna institutioner, t.ex. skolor. Vi vill liksom motionärerna peka på vad de estniska skolorna betytt för sverige-esterna.

Modersmålsundervisningen

Vi föreslår att riksdagen skall uttala sig för en ordning med *check för modersmålsundervisning* såsom den skisseras i motion 1997/98:Sf7 yrkande 5. Det är självklart att kommunen vid anlitandet av t.ex. studieförbund eller annan organisation som utbildningsanordnare skall ha högt ställda krav på den undervisning som ges. Med hänvisning till vad vi anført bör socialförsäkringsutskottet tillstyrka motionsyrkandet.